

התיאטרון הישראלי היה זקוק בתש"ם למבקר חדיעט ולשון, בנוסח ד"ר חיים גמזו הצעיר, בשעתו — מבי קר שיעמיד את התיאטרון במקומו, במישפט שנון אחד. התיאטרון הישראלי היה השנה כישלון אחד גדול, אך לא קם מבקר חדיעט שייסר אותו כראוי. עיסוקם התרבותי העיקרי של תיאטראות ישראל היה, במהלך השנה, התמודדות הסרת-מנוחה עם מנהלי המון עצה לתרבות ולאמנות על תקציבים. מנהלי תיאטראות התפטרו על רקע כלכלי, ולא על רקע אמנותי, כפי שקרה בעבר הרחוק.

ועדות-הריפוטואר של התיאטראות הציבוריים לא התעניינו בתיאטרון, אלא בהצלחות קופתיות, כדי לספק את אנשי-המינהלה שמינו אותם לתפקידים. התוצאה: מעט מחזות מקוריים, הרבה מחזות צעקניים בנוסח בלוד' ווי, והצגות חוזרות של מחזות שהוכיחו את עצמם בעבר כהצלחות כלכליות.

בהילות של מנהלי-התיאטראות למלא את האול-מות בצופים ולא בתוכן ניכרה בנוסח הפקתיהם, כמו יוסף וכחונות הפטיס בתיאטרון הקאמרי שכל מטרתו היתה להביא את הזמר שלמה ארצי אל קרשיהבמה ואת הקהל אל אולם-התיאטרון.

בעוד שהתיאטרון הקאמרי עשה זאת בגלוי, עשה זאת התיאטרון הלאומי הבימה כימעט-בסתרי. התיאטרון ניצל את התופעה הסרת-התקדים של הזמר ומלחין שלמה בר, איש להקת הברירה הטבעית, שציללו נחשבים גם בעיני מוסיקולוגים כחלק ממהפכה תרבותית. הבימה העלתה על קרשיה מחזות-נפל בשם מלך חוקאי, כאשר מאחרי התפאורות הלא-מרוקאיות של שמואל בק זה גימיו של יוסי יורעאלי הסתתרו ציליו הנהדרים של שלמה בר ולהקתו.

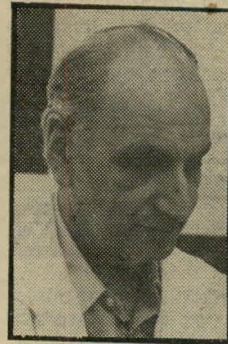
התיאטרון הלאומי היה תורם תרומה גדולה יותר למעמדו, אילו היה מסלק את תפאורת מלך חוקאי ומשי איר את שלמה בר ולהקתו על הבמה. כאשר אין תיאטרון, נראה שהברירה הטבעית ממציאה תיאטרון מן החיים. יתכן כי התופעה המרתקת ביותר בחיי התיאטרון היתה בתש"ם ההתארגנות של אמני ישראל באגודה מיק צועית לחממת, איגוד-אמני-ישראל (אמ"י), בהנהגת איילי גורליצקי, אשתו לשעבר גילה אלמגור ורבים אחרים. היא היתה מעניינת יותר מכל הצגות תש"ם.

במצב כללי של אינפלציה ופיתוח, היווה המדע הישראלי אחת המערכות המעטות ששמרו על רמתן ועל יוקרתן בעולם.

בשטחים רבים פעלו מדענים ישראלים, לרוב בצינעה, כדי להרחיב את גבולות הידע, אך כשום שטח לא זכו מאמציהם בהכרה עולמית כה רבה כמו במאבק אשר האנושות כולה עוקבת אחריו בתיקות ובחדרות: המיל-חמה בסרטן.

הפרופסור יצחק ברנבלום זכה בפרס סלואן מטעם חברת ג'נרל מוטורס — פרס שניתן השנה זו רק בפעם השניה, כך ששופטיו יכלו להעניקו לגדולי החוקרים בעולם. ברנבלום, שבחודש הבא ימלאו לו 77, ליד ביאליסטוק בפולין, הוא אחד מבכירי המדענים של מלח וייצמן, שבו הקים את המחלקה לביולוגיה ניסויית, במשך שנים ניהל את האגודה הישראלית לחקר הסרטן. הוא זכה ב-100 אף דולר ובמלגת-הזהב.

ברנבלום הוכיח במחקרו כי מחלת-הסרטן מתחילה במיקרים רבים ביגלל גורם אחד, אך שהיא באה לידי ביטוי רק אחרי שגורם נוסף נכנס לפעולה. תרומה בסיסית זו להבנת תהליך ההתהוות של המחלה אושרה במרוצת השנים על-ידי חוקרים רבים אחרים, וכיום היא מנחה את העבודה במעבדות-מחקר ובמעבדות רפואיות.

תלמידו של ברנבלום, הד"ר יואן זקס, זכה בפרס וולף, כאשר הוקמה קרן וולף בישראל, על-ידי יהודי מאמריקה הלאטנית שביקש לשמור על עילום-שמו (וולף היה שמו הפרטי) נתקל בהתנגדות רבה מצד הקהילה האקדמית בישראל, שראתה בכך יומרה רבה מדי. אך מאז זכו פרס-וולף ביוקרה משלהם, והעולם המדעי הישראלי השלים עימם.

זקס, בן ה-56, ליד לייפציג בגרמניה, הוא אחד החלוצים העיקריים של מחקר הסרטן והביולוגיה של התא. הוא תרם תרומה מקורית לגילוי מנגנון הבקרה של הגידול והדיפרנציאציה של תאים גורמליים ותאי-סרטן. הוא פתח אפיקים חדשים לגמרי בשטח זה, לגבי השימוש בתאים בתרבויות לחקר הדיפרנציאציה של תאי-דם לבנים, גורמליים וממאירים, והפיכת תאים גורמליים לתאי סרטן בעזרת כימיקלים, וירוסים וקרני-רנטגן. הוא התחלק בפרס של 100 אלף דולר עם חוקר ארגנטיני וחוקר אנגלי.

כאשר הישגים מפוארים אחרים של היישוב העברי בארץ בעבר נתונים בהווה במשרבים עמוקים, היתה נחמה רבה בהופעת מדענים ישראלים בלינה הראשונה של המדע העולמי, אך גם על הישג זה אימו סכנות, כאשר ביקשה הממשלה לקצץ באופן דראסטי בהקצבות למכוני-המדע.

שימשון ברוקמן (23) ואיתן פרידלנדר (22) הוכתרו כאלופי-העולם בשיט מיפרשיות מדגם "420", באליפות שנוערכה בקוויבון שבצרפת.

בדגם 470, השניים הם אלופי-אירופה מאז 1979. ר' השנה נמנע מהם לצאת להתחרות בטאלין שבאסטוניה, שהיתה חלק מן האולימפיאדה של מוסקבה עקב החרם הישראלי על מישחקי האולימפיאדה. "אחרת היינו נוסעים כדי לגנצ באולימפיאדה", הכריזו. מומחים בעולם ראו את הצמד כמועמד למדליית-זהב. ברוקמן, איש שבייצינו, הצטער על כי "לא עברתי את החווייה הזאת באולימפיאדה, אבל לא היתה חשיבות להישג שלנו שם, מכיוון שהמתחרים שלנו מארצות-הברית, צרפת, קנדה, יפן וגיני-זילנד לא השתתפו אף הם."

אין ספק שצמד השייטים הוא מן המעולים בעולם. הצלחתם נוקפת גם לזכות מאמנם, יואיר מיכאלי מקיבוץ שדוטיים.

יש בארץ שייטים צעירים נוספים, שהגיעו להישגים מכובדים בחו"ל, כגון צמדה-תאומים מבתיים אדיר ואלדר עזרא, בני 16, העומדים במקום השישי בעולם בענף זה. ראויים לציון גם מאמנים ישראלים כאמנון סמגורה, מאמן נבחרת ישראל בדגם "420", שהיה אלופי-העולם ליחידים בשנה שעברה.

ימה של ישראל פתוח לאימונים במשך 12 חודשים בשנה. בעוד שבאירופה הוא סגור במשך ארבעה חודשים בשנה. הציוד הוא מקומי. המהנדס עמירם שטיינברג בנה סירה הנחשבת כמהירה בעולם, וגם תופר המיפרשים לכל סירות "420" בארץ, רוברט מן, אמריקאי שעלה לישראל לפני שנים אחדות, תרם תרומה חשובה להצלחה.

ספורט השייט תלוי באילתורים, ואין ספק שהישראלי יודע לנצל את הנתונים כדי להגיע להישגים. יש לדעת לנצל את הרוח, הגלים והזרמים בים, כדי להצליח. זהו ספורט הדורש מאמץ שיכלי, אמונים והרבה תחרויות. באליפות המדינה בשחייה בלטו יורם כוכבי, ניר שמיר ואמיר גניאל. אבל הישגיהם רחוקים מהרמה הדרושה בניהול הבינלאומית. גידעון הרמט השתפר השנה בקפיצה לגובה, הצליח לעלות באופן מיטאורי, אך נשאר רחוק מאוד מהישג מרשים בקנה-מידה עולמי.

אסתר שחמורוב (רוט), נושאת הדגל הישראלי, לא היתה עולה. כנראה, לגמר באולימפיאדת מוסקבה, שני הענפים הפופולריים ביותר בציבור הישראלי, הכדורגל והכדורסל, לא יכלו לספק את איש-הספורט של מרות גילו, יכולת של שוער מצטיין, והוביל את קבוצתו לזכיה באליפות-המדינה, ובכך הוכיח שבתפקיד שוער חשוך הנסיון.

קבוצת הכדורסל של מכבי תל-אביב לא הצליחה להחזיר לארץ-הגביעים את גביע אירופה לאלופות, שבו זכתה ב-1977, אך בהגיעה למישחק-הגמר נגד ריאל-מדריד הולכתה שהיא מהקבוצות הטובות באירופה. השנה נפרדה ממאמנה, ראקף קליין, שהצעידה לפיסגת הי-כדורסל האירופי.

לעומת איש-הספרות של תשל"ט יעקוב בוצין, ש' היה איש חדש וצעיר, מחבר שני חיי יעקוב, היה איש-הספרות של תש"ם סופר וותיק, יהושע ברייוסף. סיפרו אהבת נפש הוא נובילה מעודנת, ברמה בינלאומית מעולה. המתארת את שטח-ההפקר התרבותי שבין הדת והחילונית. גיבורה הוא ההיפן מן "החוזרים בתשובה", שפשטה כמגפה בחברה הישראלית: הוא "חוזר אל ה' שאלה" — אדם שמאס בעולמו הדתי, המחליט החלטות נוקשות בניגוד לאמונתו ולאמונת החברה הסובבת אותו.

ספרים אחרים הראויים לציון היו, בראש ובראשונה, סיפרו של יצחק כ"נר אחרי הגשם. הסיפור, שעל שמו נקרא הקובץ, מתאר את העיר תל-אביב קרועה בהפגנות אלימות נוסח התפוז המוכאני, כאשר הניצים, הם אנשי גוש-אמונים, מצד אחד, ואנשי שלום-עכשוו מהצד האחר. זהו סיפור בעל משמעויות פוליטיות מה-רירות.

גם הסופר פינחס שדה הותיר את רישומו בתש"ם, כאשר פירסם את יומן כתיבת החיים כחשל. כמינהגו בעבר, יצו מימד חדש לבהינת הספרות — ביקורת עולמי-היצירה של הסופר, כפי שהוא עצמו מתארו. גם הסופר הצעיר יותם ראובני פירסם קובץ נוסף של סיפורים, תחת הכותרת התפכחות. בכמה מסיפורי הקובץ הוא עשה ניסיון להשתחרר מעולמו החד-מיני.

סידרה של תרגומים מעולים הגיעה במהלך תש"ם אל מדיף-הספרים של הקורא הישראלי. בין הספרים: מארש ראצקי מאת הסופר יוזף רוס; ספרו הכימעט אחרון של הסופר הגרמני גינטר גראס, דג הפוט, שראה אור בשני חלקים; הנובילה המעולה של הסופר האוסטרי פטר הנדקה, אומללות שמחה בחלקה; וסיפרו של מחבר מילכוד 22, ג'וזף הלר, משהו קרה. תרגום מלא של החייל האמיץ שוויק הביא חיוך לשפתיים רבות.

בשירה העברית המקורית לא חל שינוי, ולוא אף קטן, בתמונת-המצב. שני משוררים מודרניים אך ותיקים העניו קו לשירה ולשחוריה קבצים מעולים ביותר; נתן זך בקובץ צפונות מזרחית ויהודה עמיחי בקובץ שלווה גדולה. שאלות ותשובות.

בין ספריהם של המשוררים הצעירים יותר בלט רק הקובץ שירים ואימוני שירה מאת מנחם בן.